

Abstract. *Horokhova Halyna Ivanyvna. The typical features of the individual's professional career formation and development in the contemporary world.*

Introduction. *In the article the core and role of a professional career as an inseparable part of a lifestyle, individual and society in the whole were observed. There were researched the possible ways of the individual's professional career problems and observed the reasons and leading factors influencing the career formation and development in the contemporary world. There was defined the place of work in the collaborative human activity, its influence on socialization and change of the individual's role and status in social life. There were analyzed the social phenomena connected with the process of the individual's professional career building.*

Purpose – *make a theoretical analysis of the nature and role of a professional career in the life of the individual and society as a whole.*

Results. *The particular categories used in this research are normally typologized as a determining category (the meaning of work, its character, its subjects – groups, individuals, acts of work, etc.), a stipulating one (interests, needs, norms, values) and a category of choice (stimulation, motivation, value standardized regulation, etc.) It was demonstrated that the main component of the appropriate career building includes such significant individual's social qualities as self-actualization, activity, self-concept, interests, adaptation, credo, purpose, value orientation, identity which acquire the regulatory function of human behavior that finally impact the self-realization in the professional activity, the attitude toward work and understanding of their own place in a profession.*

Scholars observe career orientations as an important factor of the individual's career development dynamics and a constituent of the individual's general value orientation system which is formed by his/her experience and determine the purpose concerning an individual's career; his/her professional activity and work in general.

Conclusion. *Career development provides professional socialization and professional individualized personality. Professional growth in their chosen profession is based on professional activity, professional maturity, the real self, the formation of 'self-concepts. Importantly regard to individual and social factors on compliance career person real socio-economic demands and needs in the context of effective interaction with the social and professional environment, outlining relevant. Therefore, the prospects of further scientific studies identified structural elements of the study process, motivation, type and stage of career modern identity.*

Key words: *career; professional career; individual; self-realization; work; working behavior; motivation.*

*Одержано редакцією 16.11.2016
Прийнято до публікації 30.11.2016*

УДК 37.013

Дьоміна В.В.,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки вищої школи, ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний інститут», Україна

БІЛІНГВІЗМ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК ДІАЛОГ ЦІННОСТЕЙ ДВОХ КУЛЬТУР

Анотація. *Розкрито поняття білінгвізм, білінгвальна культура спілкування та її особливості. Установлено змістові характеристики та взаємозв'язок. Обґрунтовано визначення білінгвізму як компонента загальної культури спілкування майбутнього вчителя, потрібного для обміну інформацією та досвідом між представниками білінгвокультур засобами рідної та іноземної мов.*

Доведено, що процеси глобалізація культур різних країн, розширення кола спілкування майбутніх вчителів, еміграція населення, збільшення ділових й особистісних контактів із

носіями інших культур зумовлюють необхідність вивчення іноземних мов. Показано, що перед науковцями постають нові педагогічні завдання, які пов'язані з формуванням білінгвальної культури спілкування в майбутніх учителів іноземної мови.

Визначена специфіка професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови, яка полягає в необхідності білінгвального спілкування, результативність якого залежить від рівня оволодіння комунікативно-мовними вміннями і здатності організувати мовну взаємодію.

Представлено один із можливих способів формування білінгвальної культури спілкування у процесі підготовки майбутніх учителів іноземної мови до професійної діяльності, що полягає у використанні моделі формування комунікативно-мовних білінгвальних умінь. Саме ця система білінгвальної підготовки дозволяє шляхом пізнання загальних законів культури спілкування та конкретизації їх основних положень визначити специфіку двомовного спілкування.

Ключові слова: білінгвізм; білінгвальне спілкування; білінгвальна культура спілкування; культура; майбутні вчителі іноземної мови; педагогіка; полікультурний простір; інтеграційні процеси.

Постановка проблеми. Сучасні тенденції до поєднання цінностей різних культур і міжнародне співробітництво розширюють сферу міжнаціональних стосунків і міжетнічних взаємодій, що спонукає до вивчення міжкультурної комунікації. Знання етики білінгвізму сприяє засвоєнню норм і цінностей як найважливіших орієнтирів суспільної діяльності, забезпечує повноцінне функціонування майбутнього педагога в сучасному полікультурному просторі та є запорукою його успішної адаптації до світових інтеграційних процесів.

У світлі сучасних тенденцій розвитку освіти обов'язковою вимогою кадрової інфраструктури стає оволодіння діловою іноземною мовою, що зумовлює потребу у двомовних фахівцях, які здатні здійснювати успішну особистісну і професійну взаємодію в полікультурній сфері. Ці чинники суттєво впливають на проведення мовленнєвої політики і ставлять перед педагогікою нові проблеми і завдання, що пов'язані з усебічним вивченням проблем білінгвізму, становлення особистості майбутнього педагога і виховання його білінгвальної культури.

Метою статті є дослідження проблеми формування білінгвізму майбутнього учителя іноземної мови з позиції цінностей діалогу культур.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття «білінгвізм» було заявлене ще у другій половині ХХ сторіччя в період глобального соціального оновлення, прагнення до відкритого суспільства та інтеграції в європейський культурно-освітній простір. Розробленню нових виховних можливостей білінгвізму, методів і засобів формування окремих компонентів білінгвальної культури особистості присвячені праці науковців В. Авроріна, У. Вайнраха, Є. Веневцевої, М. Михайлова, Н. Протченка, С. Трескова, Л. Щерби та інших. Психолого-педагогічні й методологічні аспекти формування комунікативної культури досліджують М. Боченкова, Р. Будагова, О. Казарцева, С. Лютова, С. Рашкіна, Є. Гусева. Інтеграцію компонентів культури у процес виховання, полікультурну освіту і навчання іноземним мовам вивчають М. Бахтін, Є. Верещагін, Г. Дмитрієв, В. Сафонова, які акцентують увагу на діалозі культур як сумісному вивченні іншомовної та рідної культур під час формування інтегративних, комунікативних умінь і навичок міжкультурного спілкування.

Виклад основного матеріалу. Культура білінгвізму – достатньо складний феномен, оскільки він включає об'єкти дослідження різних наук і тим самим викликає особливий інтерес у науковому світі. Поняття «культура» (лат. *culture*), на думку лінгвістів, походить від древнього *colere* – оброблення, поліпшення. Спочатку поняття «культура» уживається у зв'язку з обробленням землі (*agriculture*). Починаючи з XVII століття відзначається тенденція до позначення цим терміном усього, що створено людиною. Причому в рамках богословського трактування культура сходиться до культу, віри, традицій, вищого сенсу буття, а в буденному житті характеризує

властивості людини у сфері соціальної поведінки: тактовність, повага до інших людей, делікатність, вміння знайти міру вчинку.

У суспільних науках термін знаходить своє місце лише в ХХ столітті в певних трактуваннях представниками різних наукових шкіл, що підкреслює об'єктивну складність даного феномену. «Культура» у розумінні вчених – це і специфічний спосіб діяльності (Э. Маркарян) [7], і сукупність знакових систем (Ю. Лотман) [5], і форма буття й спілкування людей різних епох і культур (В. Біблер) [1]. Проте, незважаючи на відмінності в поглядах на природу і функції культури, проведений аналіз наукових джерел дозволяє стверджувати, що в якому б контексті не розглядалася культура, вона завжди вказує на процеси поліпшення, перетворення, «оброблення».

Культура завжди співвідноситься з людиною, є продуктом її праці і в той самий час – чинником розвитку особистості, оскільки реалізовує тим самим свою найважливішу людинотворчу функцію. Культура, мова і мислення є трьома нерозривно пов'язаними видами громадської діяльності, що відрізняються один від одного за своєю сутністю і специфічним ознакам. Питанням їх узаємодії присвячена безліч наукових праць в області психології, психолінгвістики, філософії, педагогіки, лінгводидактики.

На сучасному етапі розвитку суспільства економічні і культурні контакти між різними країнами стають усе більш важливішими. У цих умовах інтенсивніше розвиваються мовні контакти, що приводять до виникнення проміжних мовних систем, які характеризуються особливими рисами. Проте досить часто різниця в мовах і мовних підсистемах, які використовують учасники мовного спілкування, відображає соціальну неоднорідність учасників спілкування. І, навпаки, етнічно відмінні групи зазвичай використовують різні мови і мовні підсистеми, де розрізнення можуть торкатися також комунікативної культури. Розбіжності в комунікативній тактиці бувають пов'язані з культурними відмінностями між людьми, з різницею в оцінюванні деяких мовних явищ або мовних дій у тому чи тому соціальному середовищі.

Може виникнути питання про правомірність розгляду в одному ряду соціолінгвістичних проблем білінгвізму. У зв'язку з цим проблема двомовності набуває особливого значення. В умовах глобального поширення англійської мови в сучасному світі вивчення особливостей функціонування англійської мови як мови міжнародного спілкування присвячені багато робіт психологів, соціологів, культурологів, філологів, філософів.

Як відомо, до недавнього часу оволодіння другою мовою після рідної привертало увагу лінгвістів в основному як результат поширення нової мови в колективі, тоді як індивідуальній мові, на думку А. Мартине, призначено «завжди залишатися на другому плані» [8]. Слід привести місткий вислів Э. Кассирера: «Проникання в дух нової мови завжди дає враження наближення до нового світу – світу зі своєю власною інтелектуальною структурою. Це подібно відкриттю чужої країни, а своя власна мова постає в новому світі. Співвідносні терміни двох мов рідко прикладені до одних і тих самих предметів і дій. Вони покривають різні поля, які, створюють багатоколірну картину і різні перспективи нашого досвіду» [4, с. 595–596]. Так, ми впритул підходимо до того моменту, коли слід дати ширше визначення «білінгвізму» і визначити, наскільки це явище актуальне в лінгвістиці, а також установити точки зіткнення з іншими науками і методи застосування двомовності на практиці.

Отже, білінгвізм (двомовність) – це вільне володіння двома мовами одночасно. Уважається класичним визначення У. Вайнрайха, де він стверджує, що «білінгвізм є позмінне використання мов в залежності від умов спілкування» [3, с. 7]. З позиції психолінгвістики, білінгвізм виступає як здатність уживати для спілкування дві мовні системи.

У лінгвістиці білінгвізм – це явище, яке представляє винятковий інтерес для філософії, психології, етнолінгвістики, етнопсихології, соціології, фізіології (функції

центральної нервової системи), а також для багатьох інших галузей науки. Якщо за основу лінгвістичної науки брати мову як об'єкт дослідження й засіб спілкування, то видається необхідним надати визначення об'єкта дослідження, тобто мови. Мова – найважливіший засіб людського спілкування, яке нерозривно пов'язане з мисленням; є соціальним засобом зберігання і передачі інформації, одним із засобів управління поведінкою, що реалізується в мові [6].

За визначенням А. Мартине, «оволодіти мовою – означає навчитися по-новому аналізувати те, що складає предмет мовної комунікації» [8, с. 46]. Щоб опанувати все багатство мови, потрібно не лише зрозуміти, але відчувати значення й сенс (нерідко прихований) десятків і навіть сотень тисяч слів, висловів, приказок, сенс яких відкривається тільки освіченій людині, знайомій із культурою народу та з його історією, літературою, етнографією, фольклором.

Відомо, що розвитком мови рухають два начала – одно стихійне, що належить до внутрішніх законів мовного ладу; друге – культурно-регламентувальне, що ґрунтоване на оцінюванні відбору мовних засобів, витікає від освітніх верств суспільства і спрямоване на створення загальнолітературної мови. Останнім часом при обговоренні проблем розвитку загальнолітературної мови і національної культури виникають проблеми мовної комунікації, білінгвізму, діалогу культур, їх взаємодії й взаємовпливу.

Ефективна і змістова мовна комунікація грає велику роль у здійсненні політичної, економічної, культурної, педагогічної, психологічної, методичної й будь-якої іншої діяльності. Одною з проблем підчас навчання іноземної мови на сучасному етапі є узгодження в межах індивідуальної свідомості двох смислових контекстів – рідного та іншомовного, тобто формування білінгвальної свідомості. Воно індивідуальне за своєю природою, але співвідноситься з національною культурою народу – носія мови, що вивчається, і його сформованість залежить від ряду умов: ступеня володіння мовами, широти кругозору, рівня вченості, соціальної приналежності тощо.

У кожній мові представлений код мислення людства, єдиний для всіх, і можна допустити, що задум висловлювань формується саме в цьому універсальному коді. Проте подальше оформлення думки здійснюється в індивідуально-предметному коді людини. Він формується на базі рідної мови, яка чинить найбільший опір проникненню іноземної мови. Упевнене оволодіння іноземною мовою є результатом перетворення індивідуального коду білінгвальної культури, що дозволить мовнику оформляти думки за законами будь-якої з двох мов.

Мова – це скарбниця національної культури народу, який говорить цією мовою. Увесь життєвий досвід і всі досягнення культури фіксуються в мові, знаходять у ній своє відображення. При вивченні будь-якої мови, особливо іноземної, необхідно враховувати те, що будь-яка мова має національне вираження, тобто проявляється у вигляді конкретної національної мови, що відбиває національний дух і національну культуру народу – носія цієї мови.

Мова пов'язана з національною психологією й самобутністю народу, є засобом передачі національних традицій, стереотипів, звичок. Отже, засвоєння будь-якої другої мови супроводжується засвоєнням нової мовної картини світу. На думку Е. Яковлевої, мовна картина світу – це світобачення крізь призму мови, упорядкована, соціально значуща система мовних знаків, яка містить інформацію про навколишній світ, відображення об'єктивної дійсності засобами конкретної мови [8, с. 47].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, засвоєння національної мовної картини світу іншого народу сприяє формуванню білінгвальної особистості, яка прагне досягнути устої, звичаї, культуру народу – носія мови. Білінгвальна особистість характеризується високим рівнем володіння двома мовами (рідною й іноземною), сформованістю міжкультурної комунікативної компетентності, білінгвальною мовною

свідомістю та предметним кодом, яка має національну мовну картину світу двох народів. Критеріями сформованості білінгвальної особистості є: сформованість міжкультурної комунікативної компетентності, толерантність по відношенню до носіїв мови та їхньої культури, а також самооцінка як суб'єкта рідної культури країни, мова якої вивчається.

На основі аналізу сучасної зарубіжної й вітчизняної літератури з питань білінгвізму, білінгвального спілкування та культури спілкування стає очевидним, що проблема білінгвальної культури спілкування майже не висвітлена в педагогіці, тому потребує більш детального вивчення.

Педагогічній науці бракує теоретичного обґрунтування змісту і структури, методів, засобів і форм виховання білінгвальної культури спілкування, критеріїв, показників і рівнів її вихованості, що дозволяє констатувати недостатню розробленість даної педагогічної проблеми. Є потреба в комплексному підході до пошуку ресурсів і механізмів формування білінгвальної культури спілкування майбутніх викладачів.

Список використаних джерел

1. Библер В. С. На гранях логики культуры : Книга избранных очерков / В. С. Библер. – Москва, 1997. – 440 с.
2. Боченкова М. Билингвизм и билингвальная среда как социокультурный и психолого-педагогический феномен / М. Боченкова // Научно-методический электронный журнал «Концепт». – 2016. – Т. 2. – С. 591–595.
3. Вайнрайх У. Языковые контакты : состояние и пробл. исслед. / Уриэль Вайнрайх / предисл. А. Мартине ; пер. с англ. яз. Ю. Жлуктенко. – Київ : Вища школа, 1979. – 263 с.
4. Кассирер Э. Избранное «Опыт о человеке» / Э. Кассирер. – Москва, 1998. – 784 с.
5. Киченко О. С. Юрій Лотман : реконструктивні стратегії в семіотичі : монографія / О. С. Киченко. – Черкаси : ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2012. – 156 с.
6. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам). [Электронный ресурс]. – Режим доступа до словника: http://methodological_terms.academic.ru/1163
7. Панасюк Л. В. Диглосія : до аналізу категорії білінгвізму. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/2099> ISSN 2075146X.
8. Слепцова Е. Педагогические аспекты формирования билингвальной культуры личности будущего учителя : дисс. ... кандидата пед. наук : 13.00.01 «Общая педагогика та история педагогики» / Евгения Викторовна Слепцова. – Рязань, 2011. – 221 с.
9. Хабибулина З. Анализ понятия «билингвальная коммуникация» в психолого-педагогической литературе и ее роль в европейской системе высшего образования / З. Хабибулина // Молодой ученый. – 2011. – № 6. – Т. 2. – С. 165–168.

References

1. Bibler, V. S. (1997). *On the fringes of the logic of culture: The book of selected essays*. Moscow (in Russ.)
2. Bochenkova, M. (2016). Bilingualism and bilingual environment as a sociocultural and psychological-pedagogical phenomenon. (*Scientific-methodical electronic journal «Concept»*), 2, 591–595 (in Russ.)
3. Weinreich, U. (1979). *Language contacts: condition and probl. dyss*. Kyiv: High School (in Ukr.)
4. Cassirer, E. (1998). *Selected «Experience of a Man»*. Moscow (in Russ.)
5. Kichenko, O. S. (2012). *Yuriy Lotman: reconstructive strategies in semiotics: monograph*. Cherkasy: Bohdan Khmelnytsky National University (in Ukr.)
6. *A new vocabulary of methodical terms and concepts (theory and practice of teaching languages)*. Retrieved from http://methodological_terms.academic.ru/1163 (in Ukr.)
7. Panasyuk, L. V. (2014). *Diglosiya: before analyze category bilingvizmu*. Retrieved from <http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/2099> ISSN 2075146X. The origins of pedagogical skills. Issue 14 27 (in Ukr.)
8. Sleptsova, E. (2011). Pedagogical aspects of the formation of the bilingual culture of the future teacher's personality: dis. ... PhD: 13.00.01 «General pedagogy that history of pedagogy». Ryazan (in Russ.)
9. Khabibulina, Z. (2011). Analysis of the concept of «bilingual communication» in the psychological and educational literature and its role in the European system of higher education. *Molodyi uchenyi (Young Scientist)*, 6, vol. 2, 165–168 (in Russ.)

Abstract. *Dyomina V. V. Bilingualism of future teacher of foreign language as dialogue of values of two cultures.*

Introduction. *Processes are globalization of cultures of different countries, expansion of circle of common communication of future teachers, exchange, emigration of population, scientifically-labour experience with the transmitters of other cultures predetermine the necessity of study of foreign languages. Puts these*

changes before scientists new pedagogical tasks that is related to forming of culture of communication for the future teachers of foreign language. In the offered article a concept is exposed bilingualism, bilingual culture of communication and her feature, semantic descriptions and intercommunication are set. Determination of bilingualism is reasonable as a component of general culture of communication of future teacher necessary for an exchange information and experience between representatives by bilingual culture facilities of the mother and foreign tongues.

Purpose – study the problem of formation of bilingualism future foreign language teachers from the position values of a culture of dialogue.

Results. The specific of professional preparation of future teachers of foreign language consists in the necessity of realization of bilingual communication, effectiveness of that depends on the level of capture and ability to organize language co-operation communicative-language abilities. One of possible methods of forming of bilingual culture of communication is presented in the process of preparation of future teachers of foreign language to professional activity, that consists in the use of model of forming of communicative-language bilingual abilities.

Exactly this system of bilingual preparation allows by cognition of general acts the cultures of communication and specification of them basic positions determines the specific of bilingual communication, feature of the professionally-oriented expression in the process of capture of bilingual culture of communication a complex. Integration of languages and cultures assists authentication, classification, organization and estimation of objects of the surrounding world, facilitates adaptation of man in new cultural terms, helps organization and co-ordination of his activity, allows to get encouragement rightness of the actions from other members of language collectives.

Conclusion. Based on the analysis of contemporary foreign and domestic literature on bilingualism, bilingual communication and communication culture is evident that the problem of bilingual communication culture is almost covered in pedagogy and therefore needs to be.

Teaching science lacks theoretical justification of content and structure, methods, means and forms of education of bilingual communication culture, criteria, indicators and levels of politeness that is developed reveals that the lack of pedagogical problem. There is a need for a comprehensive approach to finding resources and mechanisms of formation of bilingual communication culture future teachers.

Key words: bilingualism; bilingual communication; bilingual culture of communication; culture; future teachers of foreign language; pedagogic; полікультурний простір; інтеграційні процеси.

Одержано редакцією 07.11.2016
Прийнято до публікації 21.11.2016

УДК 613:372

Дука Тетяна Миколаївна,
кандидат педагогічних наук, старший
викладач кафедри психолого-педагогічної,
превентивної та інклюзивної освіти,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини, Україна

СПЕЦИФІКА ВИКОРИСТАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. Розкрито здоров'язбережувальні технології в поглядах учених сучасності. Визначено специфіку оптимізації оздоровчої роботи з дітьми дошкільного віку, змістом яких є засоби фізичної культури як найбільш доступні й оптимальні чинники формування і збереження здоров'я дошкільників. Схарактеризовано здоров'язбережувальні технології в освітньому процесі сучасних дошкільних навчальних закладів, виокремлено дієві засоби здоров'язбереження в роботі з дітьми дошкільного віку. Обґрунтовано систему заходів, що